

COLECCIÓN

LITERATURAS DE ARAGÓN

GOBIERNO
DE ARAGON

ROMANÇOS MAI CONTATS / BOIRES I BORRIMS DESIDERI COMBARTE

ROMANÇOS MAI CONTATS
BOIRES I BORRIMS

DESIDERI LOMBARTE

Colección «Literaturas de Aragón»,
Serie en Lengua Catalana, 8

Desideri Lombarte

ROMANÇOS MAI CONTATS BOIRES I BORRIMS

FICHA CATALOGRÀFICA

LOMBARTE ARRUFAT, Desideri

Romanços mai contats ; Boires i borrimms / Desideri Lombarte . — [Zaragoza] : Departamento de Educación y Cultura, D.L. 1994

93 p. ; 19 cm. — (Literaturas de Aragón. Serie en Lengua Catalana ; 8)

ISBN 84-7753-509-4

I. Título. II. Título: Boires i borrimms. 948. 9-14"129"

© Desideri Lombarte i Arrufat

Edita: Diputación General de Aragón
Departamento de Educación y Cultura

Coordinación y maquetación:
José Luis Acín Fanlo

Diseño de cubierta:
Futuro espacio de diseño

I.S.B.N.: 84-7753-509-4

Depósito Legal: Z-582/95

Imprime: ARPIrelieve, S.A.
Pol. Industrial Molino del Pilar, nave 46
Camino de Los Molinos s/n
50015 ZARAGOZA

TAULA

ROMANÇOS MAI CONTATS

Pròleg	9
Pobres liberals	15
Que vindrà el Floro!	21
Les bruixes als barrancs	28
Lo pobre més ric	34
Lo bandoler	39
Carlistes i liberals	41

BOIRES I BORRIMS

Lluny de tu	69
A la glera dormen els còdols	70
Me n'aniré	71
Negra nit	72
Llarga nit	73
No em desperteu del somni	74
Te'n recordes?	75
Com fulla i núvol	76
Qui vol vindre?	77
Et donaré flors	79
Mal temps, mala cara	81
Cada nit te'n somio	83
Plou	85
La vida se me'n va.....	86
Quan no quedarà res	87
El cerç i jo	88
Camí dels tossals	89

Llaurem rostolls dorats	90
Sé del teu pensament	91
Fets del mateix fang	92
Clarors de llevant	93
Al mar buscant la llum	94

PRÒLEG

D'entre els escriptors que, des de les terres aragoneses de llengua catalana, s'han donat a conèixer al llarg dels últims deu anys Desideri Lombarte ha estat, sens dubte, el més prolífic i el que, amb una intensitat creixent, de més diversos –si més no aparentment– camps de la cultura s'ha ocupat, camps que abasten aspectes en principi tan diferents com són, per una banda, la recerca lingüística, etnogràfica i històrica de Pena-roja en particular i del Matarranya en general, i, per una altra, la creació literària individual a través de la narrativa, el teatre i, sobretot, la poesia. Però malgrat aquesta aparent diversitat en realitat ens trobem amb diferents vessants d'una mateixa recerca: la recerca de les raïls d'un passat, individual i col·lectiu alhora, que s'endinsen en la natura i en la psicologia dels habitants, presents i pretèrits, de Pena-roja i, per extensió, de tot el Matarranya i de la resta de l'Aragó catalanòfon.

Fruits de l'esforç creatiu i d'investigador de Desideri Lombarte és una important obra redactada en els últims deu anys de la seua vida, obra que, en bona

part, s'ha donat a conèixer ja des de finals dels anys vuitanta: el poemari *Romanços de racó de foc i poemes de vida i mort* i l'obra dramàtica *Pena-roja i Vallibona, pobles germans* –ambdós publicats en aquesta mateixa col·lecció el 1987–, la monografia onomàstica *600 anys de toponímia a la vila de Pena-roja* (Calaceit, 1990), els poemaris, *A l'ombra de les roques del Masmut* (Calaceit, 1991), *Sentències comentades/Voldria ser...* (Calaceit, 1993), *Cartes a la molinera/La bona vida i la mala bava* (Calaceit, 1994), el recull dramàtic *Teatre inèdit* (Calaceit, 1992), i l'obra narrativa *Memòries d'una desmemoriada mula vella* (Calaceit, 1994).

Tot i la important obra que Desideri Lombarte dedica a l'etnografia, la llengua i la història de Pena-roja, és, sens dubte, en la lírica –com no pot ésser d'una altra manera per a un poeta– on trobem el Desideri Lombarte més personal i reflexiu.

Un aspecte essencial de la poètica de Desideri Lombarte que convé destacar és el treball que fa de recreació de la mitologia popular i que impregna una part molt important, potser la més important, de la seua obra –una bona mostra de la qual és *Romanços mai contats*, el primer poemari que trobem en aquest volum– a través d'un llenguatge molt ric, ple d'humor, volgutament popular i aparentment senzill; un llenguatge propi del país que el veié nàixer.

En *Romanços mai contats*, trobem una veu de Desideri Lombarte que, tot fent un ampli repàs de la

toponímia del terme de Pena-roja i de la natura més pròxima, es val del record transmés en les llegendes sobre les guerres carlines i de la vida del Floro –últim bandoler de la comarca– que encara s'escolten per aquestes terres, per construir un passat mític per a Pena-roja, i per a les terres del Matarranya en general.

En canvi els poemes aplegats en *Boires i borrim*s és una altra la veu que s'escolta, és la veu del poeta que reflexiona, de manera continguda, sobre la crua i difícil existència a què es veu abocat l'home –el poeta– modern, amb un capítol especialment colpidor sobre la mort, reflexions que sovint es manifesten per mitjà d'esplèndits cants a una natura esponerosa.

Hèctor Moret

ROMANÇOS MAI
CONTATS

POBRES LIBERALS

I

Estirat, negre, sec,
don Ramon a la porta de l'hostal.
Lo Serrador parlave amb la quadrilla.
Anaven ben armats.
Deu o dotze cavalls i gent d'a peu.
Escopetes, pistoles i algun sabre penjat.
No anaven ben vestits
però sí ben calçats.

II

Los tres, Cabrera, el Serrador i Cirilo,
entraven a l'hostal.
– Veigue, tia Vicenta,
si té qualsevol cosa pa esmorzar.
– I ara, jo què els faria,
volen ous, cansalada i pa torrat?
Don Ramon, vol collada?
Que en tinc un plateret que en va sobrar.
– Que vingue la collada, tia Vicenta,
i quatre mostatxons per a sucar.
Lo Serrador no estave gens tranquil;
a la plaça mirave

per la finestra baixa.
Lo Cirilo minjave
i Cabrera, serè i eixut, callave.

III

Van eixir de l'hostal
lo Serrador i Cirilo,
Cabrera i Marcoval.
Un dels de la quadrilla
a Cabrera li va portar el cavall.
Sense dir una paraula, els guerrillers
se van arplegant.
I Cabrera, lo Serrador i Cirilo,
pel carrer amunt, camí de Coratxà.
Vallés estave a Herbers
amb catorze o quinze hòmens i cavalls.
Lo Cirilo i Cabrera, pel Masmut.
Lo Serrador, camí del Molinar.

IV

Van arribar a la vila
vint-i-cinc liberals;
pugen de Vall-de-roures.
Van preguntar a l'hostal:
– *¿Han estado Cabrera y sus facciosos?*
– Sí, sí que hi han estat.
– *¿Hacia donde se han ido?*
– Han tirat per amunt. A Coratxà.
– *¿Cuanta gente llevaba?*
– No ho sé, no els hem comptat.
Los vint-i-cinc cristins,

ben vestits, ben portats,
van tirar carrer amunt;
davant lo capità.

V

Pel camí dels Mollons, lo Serrador,
sis hòmens a cavall.
lo Cirilo i Cabrera
pel Planet de Quartiellles van pujant
amb los que van a peu
i els que porten cavall.
Del Cap de les Voltetes
los van ataüllar:
los liberals eixien a la Bassa
i tiraven per dalt.

VI

Lo Serrador puge la Costereta
d'en Raïner i, Marrades avant.
La tia Florentina, pels Mollons,
té els corders al bancal.
Va vore la quadrilla que pujave
i els va tancar al corral.
Ja no va ser-hi a temps:
tres que n'hi van pillar.

VII

Cabrera i el Cirilo i la quadrilla,
per la Vinyassa van.
Van passar les Bassetes

i no van baixar al Mas.
Davall mateix del cingle de Sant Jaume
van baixar de cavall.
Cavalls i guerrillers, ben a les vistes:
no es van voler amagar.

VIII

Los liberals passaven pel Ginebre
i els van vore allà dalt.
Lo Serrador cap al mas d'Antolino,
que baixave del mas del Molinar,
al Frontó s'aturave
pels ginebres i pel carrascotar.
Los cristins que venien pel Maset,
van baixar pel Solà.
I del riu, per la devesa amunt,
camí del Molinar.

IX

Los carlistes no van tirar ni un tir,
dels ginebres i del carrascotar
se'ls tiraven damunt
i, un per un, los anaven degollant.
Lo capità i cinc més
se'n van voler entornar.
Van per l'Asmòina Cabrera i Cirilo,
anaven camí avall
cap al mas d'Antolino,
uns amagats aquí, altres allà,
esperant els cristins
que mane el capità.

Va el Cirilo i dispare l'escopeta
i tombe el capità.

X

La tropa va tirar cap al riu,
lo Serrador baixave costa avall
i pel toll Bugader
los van acorrallar:
lo Serrador va pel costat d'ací
i Cabrera i Cirilo pel d'allà.
Cinc ne cauen al riu,
cinc que en van degollar.
Pel saltador del toll baixi aigua roja
de sang dels liberals.

XI

Los carlistes van dinar al mas d'Antolino.
Los cavalls al corral,
la quadrilla està a l'era,
don Ramon, lo Serrador i Cirilo
a l'entrada del mas.
Li brillaven los ulls al Serrador,
lo Cirilo tenie un tall al braç.
Cabrera, al cap de taula,
anave encetant pa.

XII

Caïe el sol damunt de la Tramuja,
Cabrera i la quadrilla van marxar,
hòmens, cavalls i mules,

camí d'Herbers, camí del Molinar,
camí del mas d'Eixendri
i Canalassa amunt i pel Sargar.
Carregades les mules d'armament
que han pres als liberals,
tres corders dels Mollons i dos cuixots
que van arreplegar.
I dels masos d'Eixendri
cinc càrregues de blat.

1983

QUE VINDRÀ EL FLORO!

Dos hòmens amb escopetes
i una mula i un cavall;
lo de davant porte faixa
i l'atre mocador al cap.
Los gossos lladren quan veuen
que es van apropant al mas.
Les dones tanquen les portes
perquè els hòmens no hi estan.
Los gossos lladren i volten,
los dos hòmens no en fan cas.
Quan arriben a la porta
los dos baixen de cavall,
fermen la mula a l'estaca,
lo cavall no el cal lligar.
Lo que porte el mocador
toque la porta amb la mà.
No li conteste ningú,
les dones s'han amagat.
Toque a la porta més fort
i una dona treu lo cap
a una finestra menuda
que hi ha a dalt al solanar.
– Qui són vostés, i qué volen?

- Baixa i obri, i ja ho voràs.
Baixa, no tingues temor,
que no t'hem de fer cap mal.
 - Jo no els obriré la porta
perqué els hòmens no hi estan.
Si tornen allà a migdia
los hòmens ja hi estaran.
 - Baixa i obri, bona dona,
que d'home no en volem cap.
Només volem minjar i beure,
pagant, com és natural.
- Mentrestant eixe parlave
l'atre va voltar per dalt
i va tocar a l'atra porta
que estave tancada amb pany.
Les dones esgerratades
van baixar escales avall
mentre l'home de la faixa
la porta havie forçat.
- No tingueu temor xiquetes,
eixe i jo som gent formal.
 - Treu lo porró i baixa magre
que encara no hem esmorzat
i eixe que pareix bon home
només ho és quan està fart.
 - I vostés qui són, d'on vénen,
que vénen de per avall?
O van a comprar corders,
que són tractants de bestiar?
 - Natres som tractants de tot
i tractem amb animals,
animals de quatre potes
i amb los que hi van a cavall.

- I lo que més mos agrade,
i fa de més bon tractar,
són eixes dones garrides
que se dixen festejar.
- I tu, xica, com te dius?
A tu et deuen dir Pilar.
- No, que Florentina em diuen,
Florentina em van posar.
- Veigues, lo que són les coses
i quina casualitat:
a n'eixe li diuen Floro,
ja n'haureu sentit parlar.
- I vosté és lo Pataquer,
que diu que és lo seu company?
- Sí xiqueta, el Pataquer
i això que no en minjo mai
de pataques, ni bullides
ni de fregides ni amb carn.
- I tu, mosseta, tens nóvio?
- Ni en tinc ni falta que em fa.
- Això no ho digues, xiqueta,
perqué tu ja tens edat;
sempre va bé tindre un home
al que poder tirar mà.
- I allí on hi haigue un descosit
sempre hi fa falta un pedaç.
- Díxon tranquil.la la xica,
mínjon magre i tàllon pa.
La xica és molt joveneta
per a pensar en festejar.
- No s'ho prengue malament
peró la xica s'ho val.
- I de cuixots com esteu,

quants ne teniu de penjats?

- Míron, no en tenim més que un
i fa temps que està encetat.
- Vols dir que no en teniu més?

Diu lo del mocador al cap
mirant-li l'anca a la dona.

- I eixos que portes posats?
- Oi, eixe home, qué vol dir?
- Que si mo'ls dixel tastar,
que deuen estar ben bons,
que bon color sí que el fan.
- Com ho sap si no els ha vist?
- Un trosset n'hai vist abans
quan pujaves les escales
i te'ls mirava de baix.
- Dixeus-tos estar de bromes
que natures mo n'hem d'anar.

Va dir el de la faixa roja,
que ere el Floro, ja se sap.

- Home, una mica de broma
va bé després d'esmorzar.
- Vés, veigueu eixos pernills,
si n'hi ha algun per encetar,
i baixa'l que el comprem.
- La mare els té ben posats
i encetats fa molt de temps.
Si vols podrem tastar
los cuixots de la menuda,
que ben tendrets han d'estar.
- Jo no vull d'eixos pernills,
que vull dels cuixots salats.
- Salats i amb pebre coent?

Tan bons que són sense sal!

I tendrets i sense pebre
que el pebre coent fa mal.

- Dixa't estar de romanços
i veigues qué hi ha per dalt.
- Acompanyo'm, bona dona,
perqué jo no sé a on estan.
- Los cuixots no estan en venda
que els tenim per a gastar.
- Vosté tiro per amunt
que primer els hai de mirar
i si el Floro vol cuixots,
cuixots que se n'endurà.
Vosté davant, bona dona,
que jo ja aniré pujant,
i vorem eixos pernills
que no mos vol ensenyar.

Ella puge les escales
i el Pataquer eixeque el cap
i veu dos pernills ben fets,
eixutets i sense sal.

A l'entrada quede el Floro
que ja ha acabat d'esmorzar.
Baixe el Pataquer, i la dona
amb un cuixot a les mans.

- Ja el pots carregar a la mula.
Diu lo Floro al seu company.
- I els corders, a on los teniu,
a pasturar o al corral?
- Los corderets ja pasturen,
al corral no n'hi ha cap.
- Sí que n'hi ha, que jo ho sé
perqué els hem sentit abans.
- Anem, que mo'n vendreu un.

Passeu-me, dones, davant
i no em digueu més mentides
i no em vulgueu enganyar,
perqué el Floro quan s'enfade
li puge la sang al cap,
se li acabe la paciència
i pot fer algun malalçat.
Eixe corder, Pataquer,
Eixe corderet ullat.

– Eixe no, que mo'l guardàvem;
mo'l guardàvem pa mardà.

Lo Floro perd la paciència
i amb la dona es va encarar:

– Si vols un mardà aquí el tens,
lo Pataquer te'n farà,
que és bon mascle i va mogut;
eixe va mogut tot l'any.

Lo Floro pren lo corder
i la dona ix del corral,
lo Pataquer tire sarpa
i la va agarrar pel braç.

– Estigues quieta, fureta,
vine i no córregues tant
que a mi m'agraden les fures;
les manses per a llaurar.

Lo Floro amb lo corder al coll,
l'atre amb la dona al costat
i la xiqueta menuda
va seguint i va plorant.
Carregue el corder a la mula,
les dones entren al mas,
lo Pataquer no les dixe
i el Floro li diu: A on vas?

Dixa les dones tranquil·les,
en pau dixà-les anar.
Tornarem un atre dia
i les podràs festejar.
Avui hem de fer camí
que els civils no tardaran.
I el Floro i el Pataquer,
amb la mula i el cavall,
amb lo cuixot i el corder
se'n van cap a Coratxà.

1985

LES BRUIXES ALS BARRANCS

I

Escolto a la quietud dels meus barrancs
com mormolen les fulles a les branques
les històries de bruixes i animals
que en forma de persones despullades,
s'aparellen davall dels coscollars:
los bocs amb dones bruixes,
los bruixots amb les cabres.

II

Negres carrasques, fantasmes de la nit,
quan és lo quart minvant de lluna vella,
los conten als orons coses que han vist:
com un bruixot anave amb una ovella,
com l'ovella corrie saltant
i el bruixot que la pren per l'orella,
i se sent l'esquella
que toque ling-lang,
i el bruixot amb ella.

III

L'ovella, tan blanca, tan blanca i llanuda,
eixeque la coa perquè va moguda,
i el mascle al costat,
bruixot despullat.
L'ovella, no sap ni com ni perquè,
li toque el braguer
un mascle pelat
que llana no té
ni té pèls al cap.
I quan lo bruixot la busque i l'ateny,
ja tant se n'hi fa
bruixot o mardà,
si fan lo mateix.
I quan amb les mans
lo bruixot l'aprete
l'ovella esbelegue i gemegue
i coberta està.
Ella ja en té prou
però no el mardà.
L'ovella no corre, no sap lo que vol.
Lo bruixot hi torne, lo mascle va fort.
Dos camins la pren,
dos camins i tres
i ja no pot més.
Lo bruixot cansat
d'encorre l'ovella
s'estire al fenàs,
per damunt de l'herba,
cansat i suat.
L'ovella se'l mire de dalt,
les orelles altes i la coa preta.

Si no fore ovella
perquè fore bruixa...
Que sigue femella,
això sí que cal;
perquè tant se val
que tingue la cuixa
peluda o llanuda,
si va prou moguda.

IV

La lluna s'ha amagat,
los núvols van de pressa,
lo vent passe volant.
Per tota la devesa
les flors blaves de jonça s'han tancat.
Lo duc a la relleixa
i el caro en un cimbal,
amb les ales plegades, han callat.
Una quietud mortal
per tota la solana i el barranc
s'estén com manta negra
que tape del pecat
del bruixot infernal
prenent la blanca ovella.

V

Los grévols dels cingles,
de roges cireres,
conten als ginebres,
que dormen damunt les savines,
— los ginebres verds, les savines negres—

que despús-anit,
per cascalls i pedres,
van sentir un soroll pel camí,
i a la cova un crit
de dona que es queixe.
La bruixa va eixir de la cova
pedregal avall
i, enfurit, la segueie un segall.

VI

S'amagave la bruixa al coscollar,
la lluna al núvol negre s'amagave.
Lo boc no pot passar
perquè les altes banyes
topeten als coscolls de branques baixes
i no el dixen entrar.
La bruixa, a la clapissa, va moguda,
vol i nol i el boc mire que al vent,
eixeque el cap i va mostrand les dents,
la clenxa estorrofada, els pèls de punta.
Lo boc s'aprove a n'ella,
la bruixa no volie.
Li llepave l'esquena
i la bruixa fugie.
Lo mascle l'olorave
que a n'ella s'esperave.
Per les branques dels pins lo vent corrie,
les fulles pentinave
i damunt les carrasques s'aturave.

VII

Lo cap a la cintura
li pose i li refregue,
li llepe les mamelles.
La bruixa va tan bona i tan moguda
que es gire a mirar el boc i el mascle espere.
Acatxe el cap i aplane les orelles
i les anques aplane cap a baix.
Lo mascle que s'eixeque;
les potes de davant
a la cintura de la bruixa apreten.
Lo mascle que la pren i que no acabe.
Ella eixeque les anques,
mou lo cap i gemegue.

VIII

Davall d'un nuvolet amague el cap la lluna,
lo vent calle i se'n va barranc avall,
davall de la carrasca dorm la bruixa,
remugue el boc damunt d'un roquissall.
És bruixa o és dona? Pense el boc encara,
és dona o és cabra?
És boc lo segall?
És home o és boc l'animal?

IX

Les carrasques los conten
als ginebres, als pins i als espinals,
mentre lo vent escolte
aturat als cimals

i la lluna s'amague per no voreu
en uns nuvolets blancs,
que van vore la bruixa al barranquet
que portave un xiquet
agarrat a la mà.
I el xiquet pasturave
i com cabrit belave
que de cabrit té el cap
i té cos de persona, peus i mans.
Mentrestant lo salvatge
de damunt d'un crestall,
amb les banyes a l'aire, se'ls mirave.

X

I totes les nits, pels meus barrancs,
mormolen les fulles a les branques
i conten alifares de bruixes i animals,
de bruixots, ovelles, bocs i cabres.

1985

LO POBRE MÉS RIC

Amb un sac a l'esquena passe un pobre
molts dies pel carrer.
Diu que és un pobre;
pobre deu ser
però és un pobre estrany
que no demane res.
Si algú li va donant
ell diu: Gràcies i avant.
I tire pel carrer.
Quan passe diu la gent:
– Un gos és lo que és,
que, dret de peus i mans,
podrie treballar
i viu sense fer res
del que li van donant.
S'assente en un pedrís
i deslligue el saquet:
un trosset de pa sec
i un bocí de xorís.
La canalla se'l mire:
uns li tenen temor,
atres l'inciten.
Ell se minge el xorís i el rosegó,

torne a lligar el saquet i, carrer avant,
se'n va cap a la font.
La canalla de dalt
li van tirant pedretes al bassiol.
– Dixeu estar a n'eixe home, males pells,
que si n'agarre un i el pose al sac
i se l'emporte amb ell
vés a saber lo qué li pot passar.
L'home se'n va,
camins de terra i pedres.
Si veu vindre algú
ix del camí i s'espere
i si no el veu ningú
cante o renegue.
I pels camins avant
les terres va mirant
i està content
perquè el pobre se sent
l'home més ric del món.
Ell és l'amo de tot;
moltes nits a un castell
que està mig assolat,
dorm com un rei.
En un convent caigut i abandonat
hi fa llargues estades,
hi fa vida de frare.
Domine tot lo pla,
de les torres més altes,
i mire com treballen
los moros i els cristians
i com s'afanyen
i llauren i entrecaven pels bancals.
Los governe com rei

i, com bon frare,
per ells demane a Déu.
Quan té set va a la font,
quan aprete la fam
deslligue el sac i minge tant com vol
– lo sac no el dixe mai:
rosegonets de pa,
remostrons de formatge,
quatre grans d'avellanes
i, fart i ben minjat,
dorm bones migdiades
a qualsevol ribàs.
Que cap rei ni cap frare
les hi dormiran mai.
Amic de bones ombres quan fa sol,
company de fresques fonts.
Coneix totes les coves
quan fa fred
i tots los bons recers.
Se pot banyar quan vol
a tolls i rajadors,
o fa bona foguera
que no li falte llenya.
És l'amo, tot és d'ell:
les primeres cireres
sempre les taste ell;
figues, prunes i préssecs
dels milors presseguers.
La mel de blanques bresques
dels eixams que coneix,
ningú li pot privar
perquè ni les abelles
li gosaran picar.

Rei dels camins,
amo de les dreteres,
de barranquets i rius;
és revisor de vinyes i oliveres,
dels horts i regadius.
Lo pobre està content i va mudat
– porte roba de ric,
la que els rics han tirat:
uns pantalons sargits,
una camisa fosa, ataconada,
de tant que l'han suada,
i uns mitjons revellits.
Ell tot ho fa servir,
a n'ell tot li va bé,
no rebutge mai res
i tot li fa profit.
Va calçat i vestit
i no té mai diners,
ni falta que li fan
que no vol per a res
ni duros ni pessetes ni papers.
Té la seguretat,
– no la Social–
vol dir que està segur,
que si arribe a vell i té salut,
viurà molts anys.
Que mentre tingue al sac
un cantó de pa sec
no passarà mai fam;
ni passarà mai set
si brollen fonts i ullals.
Quan acàbon los dies
que tingue destinats,

buscarà un bon recer
i al recer esperarà
que el vinguen a buscar
per al darrer viatge que ha de fer.
I no dixerà el sac,
per a poder fer un mos que el camí és llarg,
i hi ha molts viatgers
que porten lo sac forro i passen fam.

1985

LO BANDOLER

Diuen que fa molts anys, per eixes serres,
hi havia un bandoler
que robar no robava
però vivie bé.
De mas en mas passava,
quan no estaven los hòmens,
sempre a mig matí o a mitja tarde
que estan les dones soles.
Les dones lo cuidaven
donat-li la berena
perquè així no robare
ni fere cap malesa.
Ell contava romanços i aventures
i les entretenie i alegrava,
i algunes li ensenyaven
del ginoll per amunt, vol dir les cuixes.
Ell les tractava bé,
lo millor que podia,
tan bé que alguna die:
– Fa molt temps que no passe, qué deu fer?
Una se'n va cansar
de tant de fer berenes i esmorzars
i va dir: –ja et fotré

que si tu saps fer el viu, jo també en sé.
 Alguns camins anave al carretell,
 davant la masovera, després ell.
 Omplien lo porró
 i tapaven la boixa del racó.
 Un dia va dixer el cup destapat
 i li va dir: – Avui passa davant.
 Ell va entrar sense llum
 i va caure de potes dins del trull.
 Amb lo vi al coll cridave:
 – Dóna'm la mà que aquí m'ofegaré.
 – T'hauràs de fotre el vi que tant t'agrade
 i tanta set ne tens.
 I si eixeques lo cap
 t'ensenyaré les cuixes
 i si les vols tocar, a vore si puges
 tu solet aquí dalt.
 I eixe va ser el final
 del pobre bandoler
 que va morir content
 i fart de vi i de carn.

1985

CARLISTES I LIBERALS

I

Ve pel camí dels Prats
 un home amb una mula;
 la porte del ramal.
 La mula carregada –porte aufals–
 i entremig de les garbes
 un embalum molt gran.
 Que cosa més estranya,
 que la mula no va
 pel que es veu carregada,
 que pese poc l'aufals,
 però el fardell del mig
 deu ser un fardell pesat,
 que s'aplome l'albarda
 damunt de l'animal.
 L'home, a cada revolta,
 se girave a mirar
 i com ningú venie
 ell anave tirant.
 Quan va arribar a la vila
 no va descarregar.
 Mula, aufals i fardell
 se'n van entrar al corral

i va tancar la porta
amb clau i forrollat.

II

Ere entre dos clarors,
i de casa de l'home
que venie dels Prats,
va eixir un soldat carliste
per la porta de dalt.
Carliste sí que ho ere
però no ere soldat
que portave galons,
galons de capità.
Va pujar vila amunt
amb l'espasa al costat,
la boina a punt de caure
i el pèl estorrofàt.

III

Allà dalt al castell
estave el comandant
que manave els carlistes,
que l'estave esperant.
– Lo comandant Vallés?
– Ja ve, mon capità.
– Ja ere hora, Cucala,
com és que has tardat tant?
– Que he tardat dius, Vallés?,
no sé com hai passat.
Hai estat detingut,
m'han matat lo cavall.

I és que per Vall-de-roures
està tot infestat,
los carrers i les cases,
de gossos liberals.
Al riu m'han descobert
i no m'hai aturat.
M'han tirat quatre tirs
i el cavall aigua avant.

– Com anaves vestit,
vestit de militar?
– De militar?, qué dius?
Anava de paisà.
– I com t'han conegut?
– Ha segut pel cavall.
Pobra bèstia, allí al riu
ha quedat estirat.
Entre els joncs i les canyes
m'hai anat amagant,
riu amunt i pels horts,
per sèquies i bancals.
– Així, no t'han seguit?
– Lo que no m'han dixat.
Jo tirant per amunt,
ells per l'atre costat,
jo com si no els veiguera.
Deurien esperar
que buscara retir
en algun mas dels Prats
que foren amics nostres
i així poder acusar
a n'ells per albergar-me,
i a mi per militar,
per militar carliste.

Hai arribat a un mas,
hai entrat per la porta,
m'hai ficat al corral,
hem amanit la mula
carregant-la d'aufals.
Jo m'hai posat al mig,
tapat i embolicat
amb dos sacs i una manta,
i hem eixit del corral.

IV

Estaven los cristins
mirant a l'atre mas
– perquè n'hi ha dos de junts–
i no m'han vist entrar
i no saben a quin
dels dos m'hai amagat.
La mula anave sola
pel camí i cap avall.
Quan han sentit la mula
n'han eixit dos del mas.
– *¿A donde va esa mula?*
¿I el dueño, donde está?
Lo masover esperave
amagat al corral,
que la mula tot sola
los puguere enganyar.
– Jo sóc lo de la mula
carregada d'aufals,
que vaig cap a la vila,
que tinc pressa i faig tard.
– *Pués no tenga usted prisa*

*porque hay que registrar,
que por aquí escondido
un guerrillero está.*
– *¿Usted no ha visto a nadie?*
– No, no, no n'hai vist cap.
I mentrestant, la mula
va tirar camí avall,
i jo damunt la mula
entremig de l'aufals.
– Veigueu –va cridar l'home–
que aquí n'hi ha uns soldats
que busquen algú
que diu que s'ha amagat.
Jo me'n vaig a la vila,
potser que torna tard.
L'home emprén lo camí
i agarre l'animal
que pasturave al riu,
a l'herba del ribàs.

V

– I quin masover ere,
que tan bé s'ha portat?
Haurà segut Ramon,
Ramon dels Prats de Baix.
– Sí, sí el tio Ramon,
com ho has endevinat?
– Perquè ell és amic nostre;
sempre mos ha ajudat.
I a on tenies la roba,
que vas tan elegant?
– A casa de Ramon

me l'havia dixat.

– Portes los documents?

– Los papers aquí estan,
tancats en eixe sobre,
firmats pel general.

– Porta'l que l'obrirem.

– Tin, que prou m'han costat.

– *Al Brigadier Vallès
que està pel Maestrat:
Arreplega les forces
que esperem un atac.
Los liberals se mouen,
i forces liberals
venen de Saragossa
i entraran per l'Algars
i pel riu Matarranya,
que volen defensar
Beseit i Vall-de-roures,
i mos atacaran.
Defenseu Pena-roja,
Herbers i Coratxà.
Jo pujaré a Morella
i tos podré enviar
cinquanta voluntaris,
valents i ben armats.
Que no pàsson al Regne,
reteniu-los a baix.
No atacos, tu defensa't,
espera'ls, ja vindran.
Si t'ataquen, castiga'ls
i fes-los retirar.
Quan tócon retirada
no et dixos enganyar,*

no vaigues a per ells.

Tu ben parapetat.

Jo ja t'avisaré

quan haigues d'atacar.

Vallès: per Déu, pel Rei,

pel nostre Maestrat!

Lo General Cabrera.

Signat i rubricat.

VI

Vallés guarde la carta,

Cucala s'ha assentat.

Vallés no està tranquil.

Vallés cride un soldat:

– Que búscon a Panera,
amaniu-me el cavall!

– De seguida, brigada,
estarà preparat.

Panera porte faixa

i un mocador al cap,

roig com un perdigot

i una barba d'a pam.

– Qué passe, tanta pressa?

– Ordres del general.

Jo me'n vaig cap a Herbers
a avisar a Marcoval.

A la nit hi haurà gresca

i hem d'estar preparats.

Que tócon les campanes,

lo poble està sitiàt.

No vull ningú al carrer.

Les patrulles voltant.

VII

Van tocant les campanes,
la gent se van tancar
tots a dins de les cases,
la vila fa fredat:
ni una ànima al carrer,
les campanes tocant.
I Cucala al castell
i Panera voltant
i el brigadier Vallès,
amb tres més i a cavall,
ixen camí d'Herbers
a avisar a Marcoval.

VIII

Serie mitja nit.
Cinc soldats liberals,
per l'Empedrada amunt,
s'anaven apropant.
Cucala, del castell,
va sentir el sarbastall
de les vint ferradures
dels cavalls liberals.
- Aviseu a Panera
que pugen allà baix.
Que ningú tiro un tir
que mo'ls hem de rifar
sense gastar una bala,
que hem d'estalviar.

IX

Al cap de l'Empredada
van baixar del cavall.
Quatre van entrar al poble
i l'atre es va esperar
al racó del molí
amb los cinc animals.
Panera i dos carlistes
estaven amagats
dos carrers més amunt,
i els quatre liberals
pujaven per la costa,
les armes a la mà.
Va ser pensat i fet;
damunt se'ls van tirar
Panera i els carlistes
i a tres ne van matar.
L'atre va tirar un tir
i fugí costes avall.
Mentrestant del castell
tres n'havien baixat,
i al cap de l'Empedrada
l'estaven esperant
i el liberal que fugí
entre els tres van matar;
un braç passat pel coll,
la navalla al costat.
L'atre, a baix s'esperave
sostenint los cavalls.
Los carlistes lo veuen:
- Tira l'arma, soldat,
tira l'arma que et mato.
L'home la va tirar.

Cucala que baixave

carrer avall renegant.

– Ne quede algun de viu?

– No, ja no en quede cap
perqué eixe està mig mort
i porte el cul cagat.

– Anem-mo'n per amunt,
la gresca s'ha acabat.

Lo liberal despenge

l'espasa del cavall

i a un dels tres carlistes

li va fer un tall al braç.

– Gos, traïdor –diu Cucala,
i li dispare al cap.

– Los cavalls per amunt,
les armes cap a dalt.

A eixe, que li cúron
la ferida del braç.

– A eixos cinc, qué els fem?,
los hem de despullar?

– No, que no tenim temps,
feu un clot al bancal
davall les oliveres
i colgheu-los i avant.

– Eixe està mal ferit,
l'agarrem cap a dalt?

– No en vull cap de ferit,
foteu-li un tir al cap.

Ni una ànima al carrer,

tot tancat i barrat:

portes, balcons, finestres,

ni Déu traïe el cap.

X

Va passar una setmana
sense cap novetat.

Los carlistes al poble,

la gent a treballar

i a posteta de sol

tot déu a retirar.

Un home que va vindre

a la vila dels Prats,

diu que per aquells masos

està ple de soldats.

Lo mas d'Aragonès

i tots los Vila-Sans,

diu que estaven farcits

de soldats liberals.

Vallès estave a Herbers,

Vallès i Marcoval,

i Cucala i Panera

a Pena-roja estan.

I els liberals, què esperen

si volen atacar?

Mont-roig i Fondespatla

fa temps que estan copats.

Cretes i Vall-de-roures

ja són dels liberals.

Beseit no és de ningú,

que va canviant de mà:

los carlistes dels Ports

no paren d'atacar,

de nit o al ple del dia,

requisen i se'n van,

i els cristins no s'arrisquen

i no entren al pinar,
que els carlistes s'amaguen
per cingles i crestalls.

XI

Lo brigadier Vallès
està a Herbers esperant.

I Panera i Cucala,
amb vint-i-cinc cavalls
i trenta guerrillers,
a Pena-roja estan.

I camí de Morella
no podien passar
perquè plens de cristins
estan los Vila-Sans.

Lo capità Panera
cride al Roig de l'Hostal:

– Que búscan a Cirilo,
dis que li vull parlar.

– Lo Cirilo fa hores
que ha marxat cap al mas.

– Se n'ha anat? No pot ser.
Això no són soldats.

– Ha parlat amb Cucala
i a la nit baixarà
tres càrregues de palla
i quatre sacs de gra.

– Vés-te'n, tu i quatre més,
camí del Molinar
i li dius al Cirilo
que no baixo del mas.
Passeu per l'Escresola

i tireu pel Sargar;
li dieu a Vallés,
Vallés o Marcoval,
que els dos estan a Herbers,
que forces liberals
han copat los camins
dels Prats i el Vila-Sans.
Només quede una eixida:
camí de Coratxà.
Que guàrdon l'Escresola,
perquè si els liberals
mos volten pels Mollons
mos quedarem sitiats.

XII

Amb quatre guerrillers
ix lo Roig de l'hostal,
pel camí dels Mollons,
de cara al Molinar.
Al Molinar dinaven
quan ells van arribar.
– Diu Panera que anem
cap a Herbers, pel Sargar;
que parlem amb Vallés
que s'ha de defensar
lo riu de l'Escresola,
perquè si els liberals
pujaren i el coparen
i voltaren per dalt,
tancats a Pena-roja
mos podríem quedar.
– Cucala que vol palla,

que vol palla i vol gra.
 Panera que si a Herbers.
 Que tot déu vol manar
 i aquí ningú fot res.
 I els lladres liberals
 cada dia més prop
 i natres a esperar.
 Que Cabrera els ha dit
 que ara no hem d'atacar,
 que enviarà reforços
 i ja mos ho dirà.
 Potser quan mos ho digue
 ja mos haiguen colgat.
 Ara, saps qué hem de fer?:
 los cavalls al corral
 i vatre assenteu-tos
 a la taula a dinar.

XIII

Lo Cirilo i el Roig
 ixen del Molinar
 amb quatre soldats més:
 sis hòmens, sis cavalls.
 Al mas d'Eixendri els diuen
 que un home que ha pujat
 del molí per amunt
 ha dit que hi han entrat
 uns soldats amb sis mules
 i que els han pres lo blat
 i la poca farina
 que tenien als sacs.

XIV

Lo Cirilo i el Roig
 tiren barranc avall,
 pugen al mas del Pont
 i dixen los cavalls,
 passen a dalt al cingle,
 per damunt del pantà,
 i veuen al molí
 molts d'hòmens i animals.
 Lo Cirilo i el Roig,
 amb los quatre soldats,
 baixen cap al molí,
 i de l'atre costat
 veuen com carregaven
 los soldats liberals
 quatre mules i un matxo
 de farina i blat.
 –Ja són nostres, fotem-los!
 – diu lo Roig de l'Hostal–.
 – Espera't – diu Cirilo–
 que els entrarem per dalt
 per si n'eixire algun
 que es vulguere escapar.
 Cirilo passe el riu
 per davall del ribàs
 i, costereta amunt,
 s'amague en un crestell.
 Li fa una senya al Roig,
 i ell i els quatre soldats
 disparen als cristins
 que estaven carregant.
 Tres ne cauen en terra,

dos al molí han entrat,
 dos fugen pel camí,
 i el Cirilo, de dalt,
 li tire a un i el mate,
 i l'atre tire avall.
 Los del molí disparen
 cap a l'atre costat.
 Lo Cirilo que baixi
 i li pren lo cavall
 al liberal caigut
 i emprén pel camí avall
 seguint el que ha fugit
 a galop del cavall.
 Prop del coll de la Creu
 pujaven més soldats
 i el Cirilo que els veu
 se'n torne a més de pas.
 – Entornem-mo'n, que pugen
 i aquí mos fregiran.
 Los diu al Roig i als atres
 que estaven disparant.
 I tiren per amunt
 i passen lo pantà.
 – D'aquí damunt la roca
 no en dixeu passar cap,
 i liberal que passo:
 descàrrega i a baix.
 Jo me'n vaig cap a Herbers,
 tu tornes a avisar
 a Panera i Cucala
 i els dius lo que ha passat.
 Cirilo cap a Herbers,
 i un dels quatre soldats,

pels Mollons, a la vila.
 Tres i el Roig de l'Hostal,
 damunt del mas del Pont,
 defensant lo pantà.

XV

Ere posta de sol
 i gelave les mans
 un cercet que bufave.
 Los soldats liberals
 van arribar al molí;
 d'allí no van passar
 que saben que els carlistes
 no se'ls pot atacar
 de nit i per les roques,
 per cingles i crestalls.
 Lo Roig i els tres que estaven
 defensant lo pantà
 van encendre unes rames
 i un grapat de buscall.
 La gent del mas del Pont
 los van donar a sopar.
 I van vindre més hòmens:
 quatre de Victorià
 i dos del mas del Pont.
 I pobres liberals
 si foren atrevits
 i gosaren pujar!

XVI

Quan clarejave el dia
 baixaven camí avall
 Panera i catorze hòmens,

cadascú al seu cavall.
I pel camí d'Herbers
i pel maset de Guarcs
sis hòmens i el Cirilo
s'anaven atansant.
Van ajuntar les forces
i Panera davant,
amb les mans a la faixa
i amb lo mocador al cap,
va dir quatre paraules,
ell ere el capità:

– Ací baix los tenim,
mos estan esperant.
Anirem per ací,
vora de riu avall.
I no mos refiem
que al mas del Colletà
volte gent pels cantons
i n'hi ha d'amagats.
Però no tindran fred
que els hem d'acalentar.
Lo Cirilo i el Roig
amb deu hòmens, davant.
Tots los demás i jo
estarem aquí dalt.

XVII

Lo Cirilo baixave pel camí,
cinc hòmens l'acompanyen a cavall
i damunt de la bassa del molí
li disparen les forces liberals.
Dels cinc ne cauen dos

malferits al ribàs.
Lo Cirilo dispare
i de l'atre costat
fan foc lo Roig i els cinc que l'acompanyen.
Callen los liberals,
los carlistes s'amaguen.
Van eixir del molí
deu o dotze soldats;
disparen i s'aquieten als crestalls.
Lo Cirilo per davall del camí:
foc contra els liberals.
Lo Roig i els cinc carlistes:
foc a ells, que no ixquen; foc i sang.
Del mas del Colletà baixen pel dret
los cristins que s'hi havien amagat;
coparan al Cirilo
si no fore Panera que al pantà
estave amb deu carlistes.
– Ara és la nostra. Heu vist com han baixat?

XVIII

Quan van vore els cristins
que Panera i els seus, pel camí avall,
anaven cap a ells
al galop dels cavalls,
van eixir del molí
i tots els liberals se'n van anar.
Panera i el Cirilo van per ells.
Lo Roig i els que quedaven van entrar
al molí de seguida;
moliner i molinera estan lligats.
Lo Roig va i els deslligue

dels peus i de les mans.
Lo Roig i els seus carlistes
se'n van pel camí avall
amb Panera i Cirilo
perseguint liberals.

XIX

Damunt la Perdiguera,
prop del coll de la Creu,
lo Cirilo i Panera
troben los liberals; n'hi ha més de cent.
Allò n'està farcit,
està ple de cristins per tot arreu,
que els tallen lo camí.
Sang i foc, ais i crits!
Lo Roig dixe el cavall,
Cirilo està ferit.
Panera cride als seus i costa avall.
– Entornem-mo'n, carlistes; al molí!
Lo Roig, on està el Roig?
– Està molt malferit
dins d'una coscollera, està mig mort,
porte una bala al pit.
– Cirilo, Molinar!
Anem-mo'n, a on estàs?
– Va ferit d'una cama
i ja l'han rescatat.
– Los liberals de Déu, la mala raça!
Mos han fotut del tot – die Panera– .
Quanta raó tenie
lo general Cabrera:
no ataqueu, espereu-los, sempre die.
I natures hem caigut a la ratera.

Van emprendre el camí
al galop dels cavalls;
no van parar al molí
i van passar el pantà.
Abatuts i cansats, aquella nit
la van fer al Molinar.

XX

Mentrestant, Pena-roja
s'omple de liberals.
Los uns per l'Empedrada,
los atres pel Solà.
Cucala està al castell
amb vint-i-dos soldats,
amb poques municions
i vint-i-cinc cavalls.
Tocaven les campanes;
lo poble tot tancat.
– Deu de vatures, aquí
i no els dixeu passar,
los atres deu al pont
que no puguen entrar.
Defensarem la vila
o morirem matant.
La plaça estave plena
de soldats liberals.
Les campanes tocaven.
I qui les deu tocar?
L'església està tancada
amb clau i forrollat.
La porta de la torre
també barrada està.

I toquen les campanes:
 tang-tang, tang-tang, tang-tang.
 Pujaven pels carrers
 les reuques de soldats
 sense trobar ningú,
 carlistes ni paisans.
 Pel carrer del Castell
 anaven confiats
 quan los soldats carlistes,
 de les cases de dalt,
 van disparar als cristins
 i sis ne van matar.
 Però per tot arreu
 n'anaven arribant:
 pel carrer del Collet
 dotze i un capità,
 pel de la Figuereta
 soldats i més soldats.
 Los carlistes disparen
 però ne pugen tants
 que resistir no poden
 i s'han de retirar.
 – Carlistes, retirada;
 camí de Coratxà!
 Abans d'eixir de casa
 on estave allotjat,
 diu que va dir Cucala:
 – Quina sort que tindrà
 lo qui trobo la tronca
 de noguer del corral.
 Perquè ho deurie dir
 si una tronca no val
 si esta tova i podrida,

més que per a cremar?
 No serie que estave
 a punt de rebentar
 de l'or i de la plata
 que hi havie amagat?
 Cucala i els carlistes
 van eixir a més de pas,
 del pont i per la bassa,
 camí de Coratxà.
 I van dixer la tronca
 que encara hi deu d'estar.

XXI

Van callar les campanes.
 La plaça estave plena de soldats.
 La porta de l'església està tancada
 i està oberta la porta de l'hostal.
 I van forçar la porta de l'església
 i van entrar-hi uns soldats i un capità.
 Unes dones resaven
 als bancs de més avant.
 Un capellà vellet –lo que tocave
 es campanes quan van entrar els soldats–
 portave ben tapades
 les formes consagrades
 que volie amagar.
 Lo capità li diu:
 – *Deje lo que se lleva en el altar.*
 ¿Donde va tan deprisa, señor cura?
 – Porto a Nostre Senyor, dixa'm passar.
 Ell i jo anirem junts, Ell vindrà amb mi.
 – *Tu no pasas. ¿Qué nos quieres furtar?*

– Dius robar, Nostre Senyor em perdono.
 Robar dius tu, soldat?
 – *Capitán, señor cura;
 es nuestro capitán.*
 – Si és capità, haurie de saber
 que Això que porto aquí a les meues mans
 és lo Rei de la terra i Rei del cel.
 Davant del Rei s'haurà d'aginollar
 i treure's eixa boina
 que duu posada al cap.
 – *Déjate de sermones, pobre cura,
 y enseña lo que te quieres llevar.*
 – Fora d'ací, que és la casa de Déu.
 Fora i dixa'm passar.
 Passe per davant d'ells,
 decidit i se'n va.
 Un soldat l'espentega i cau en terra,
 i no pose les mans;
 al pit les porte pretes. Duu les formes,
 les formes consagrades de l'altar.
 Les dones que resaven s'aginollen
 davant del capellà
 que està sense sentit
 i té els ulls mig tancats
 i les formes al pit
 pretes entre les mans.

XXII

Lo capità ix de la sacristia
 i porte una bandera que ha trobat:
 la bandera carlista.
 – *¿A donde está el vicario de esta iglesia?*

– Lo viqueri se n'ha anat de visita,
 no sé quan tornarà
 – diu la dona més vella.
 – *Que salgan a la plaza las mujeres,
 voy a quemar la iglesia,
 al cura y la bandera.
 Esta iglesia es un nido de rebeldes
 traidores a la reina,
 enemigos de España
 y amigos de Cabrera.*
 I van eixir les dones a la porta
 i la dona més vella
 va dir amb la veu prou forta:
 – No em treureu de l'església si no és morta,
 i em cremareu amb ella
 si la voleu cremar.
 Vatres teniu la força dels cavalls,
 la força de les armes i dels hòmens
 i els meus ulls ja n'estan massa cansats
 de vore com cremeu tot lo que és nostre
 i tant mos ha costat.
 – *Dejadla, que está loca la beata
 y no vale la pena.
 Encerradla en la iglesia.
 La bandera quememos en la plaza.*

1985

BOIRES I BORRIMS

LLUNY DE TU

Si lluny me'n vaig i de més lluny te miro
i m'eixeco més alt, fugint de tu,
te tinc molt més a prop i més t'estimo,
sense enyor, sense enveja de ningú.

Si mirada de prop se't veu cruel
i aspra i freda i amarga i malcarada,
quan se't mire de prop se't veu la pell
tèbia i suau, rodona i ben formada.

Més que estar a prop de tu, vull recrear-te,
fer-te créixer i florir com t'imagino
i estar amb tu lluny de tu, sense tocar-te.

Terra, país, muntanya, quant t'estimo!
Quants versos t'haig de fer per agradar-te?
Que lluny me n'haig d'anar per estimar-te!

1987

A LA GLERA DORMEN ELS CÒDOLS

Pels pedregals avall roques i reble,
per les roques i reble els secs buscalls,
del cingle despenjats, trencats, desfets,
cantelluts, revirats, tacats de roig.

Dormen roques i reble al predrissal
i somnien la glòria dels alts cingles
i deleren la pau de les planisses,
– cementeris de roques a les gleres.

La dura i cantelluda roca viva
que rodant perd el tall per les costeres
i la cara de pedra cantonera,
sense arestes, rodona i esmolada.

D'eixos còdols les gleres n'estan plenes,
sense color ni cara, sense tall,
pacífics codolars dormint a l'aigua,
veïns dels tormassals, baixats dels cingles.

ME N'ANIRÉ

Me n'aniré i faré el camí més pla
i fugiré de costes i dreceres,
lluny de camins de ferro i carreteres,
per camins poc trescats, sense parar.

Poquetes coses portaré al fardell:
un grapat de records – els més antics – ,
al pit l'últim adéu dels meus amics.
I amb roba vella em vestiré la pell.

Aniré, a poc a poc, sense parar,
i faré nit i dia pels camins.
Ni hort ni bancal, ni vinya ni veïns.

Company de mi mateix haig d'acabar,
que el meu camí ningú més pot trescar
que la senda és estreta bosc endins.

NEGRA NIT

Sempre de nit, sempre passa de nit,
quan jo estic festejant la lluna vella,
de llevant a ponent la blanca estrella,
i estem la lluna i jo juntets al llit.

S'adorm la lluna i de l'estrella un crit
m'enlluerna de llum encisadora,
de fortuna i riquesa portadora,
mentre la lluna vella em dorm al pit.

Se'n va l'estrella i a llevant l'aurora
s'eixeca, rosa i malva, i la fortuna
se'n va amb l'estrella i jo em quedo a la lluna.

Esperaré l'estrella per si alguna
d'eixes nits de l'estiu estigués sol
i em portara fortuna i bon consol.

LLARGA NIT

Llarga nit a les espesses boires
clamant al cel una claror i un raig,
un raig de llum i un cop de vent del nord
que esbargire les bromes i el silenci
que em clou i em té arraulit a la foscor.

Ni als blaus de cel a l'alba matinera
puc obrir les finestres de llevant.
La densa fosca de la nit m'envolte
i els negres corbs jocats al meu capçal
vetllen malsons i persistents angúnies.

Ni el crit desesperat de matinada
ni el puny irat desafiant el cel,
me'n lliuren de la boira i del presagi
de les ales d'un corb que eixeque el vol
i es perd entre les bromes i els misteris.

Al cor de l'hivern de 1987

NO EM DESPERTEU DEL SOMNI

Qui em desperta dels somnis quan somnio
bells paratges, fonts i rius i donzelles
a l'ombra dels aurons, a l'herba fresca?

Maleït qui em desperti si d'un núvol
puc tocar les estrelles i la lluna
i puc veure la terra tan menuda
perduda per l'espai entre els planetes.

Maleït qui em desperti
i em torni al fang i al llot,
l'asfalt i la misèria.

Deixeu-me viure els somnis
a l'ombra dels aurons amb les donzelles.

1988

TE'N RECORDES?

Als meus records t'hi trobo molt sovint,
trista als capvespres grisos i contenta
als matins de sol ros i cel serè,
pel carrer de la font de la Canella.

Trista als capvespres grisos quan miràvem
pondre's lo sol als núgols de ponent,
i aquella estrella blanca que brillave
per damunt de la Tossa al de nitet.

Recordes que comptàvem les estrelles
del cel blau-blanquinós del mes de juny,
mentre la lluna eixie entre les celles
d'un núgol roig, per damunt del Masmut?

Jo recordo la lluna i les estrelles,
recordo els teus ulls blaus i la mirada
i les mans, aquelles mans de plata
que havent passat trenta anys, no s'han fet velles.

1988

COM FULLA I NÚVOL

Passo calladament moments tranquils
i busco tant com puc la solitud
i em trobo amb mi mateix i passo comptes
dels bons dies viscuts i dels mals dies.

Si un nuvolet furient se'n du el vent
i una fulla se'n va amb la tramuntana,
jo sóc fulla i sóc núvol i me'n vaig,
abandonat al vent pel blau del cel
o per la pols i el fang arran de terra.

Sol, sol pel vent, pel sol o a l'ombra fresca,
porto llargues converses amb les flors
que encara creixen entre l'herba verda
i els esbarzers, davall de les parets.

1987

QUI VOL VINDRE?

Avorrit i cansat de pujar costes
i de passar aigua avant quan la riuada
se n'emporte passeres i palanca,
Malmesos tinc els peus d'anar descalç,
fetes malbé les mans de collir punxes.
Les llàgrimes caigudes
m'han entendrit el pit.
Ja no vull pujar més pels pedrissals
ni saltar pels cristalls i per les roques.
No despedregaré mai més camins
ni passaré pel riu amb l'aigua al coll.
Faré caminets plans a la fresqueta
i per les millors sendes que conec,
tornaré a la fonteta, que fa anys
que es perd l'aigua i no hi bec.
Deixaré de costat tota la roba,
me n'aniré descalç i despullat
a la vora del riu, davall dels xops,
i dormiré a les flors la migdiada.
Si voleu vindre amb mi
us heu de deixar a casa
alatges i diners,
els escuts i les llances.

No us cal gran equipatge
per a fer eixe camí.
I dellà el riu, qui sap?, si estem cansats
podrem estendre al sol
la pell, damunt de l'herba.

1985

ET DONARÉ FLORS

De flors de taronger,
badocs de carbassera
i fulles de figuera,
un pomet te'n faré.

I aniràs a la plaça,
pòlida i pentinada,
i més d'una vegada
me donaràs carbassa.

Per fer-te meu amiga
no sé què et donaré,
si les flors o l'espiga
o pa acabat de fer.

Si et puc portar al costat
jo ja n'estic content;
i si em vols de valent
jo seré afortunat.

I et posaré a la falda,
pels múscles i pel pit,
un pom de flors, guarnit
en forma de garlanda,

de flors de taronger,
badocs de carbassera
i fulles de figuera
i rames de llorer.

1988

MAL TEMPS, MALA CARA

Bufe un ventet gelat i plovitege,
jo tanco el finestró i em quedo al llit,
i miro al sostre i compto les llomeres,
les mans penjant i el cap al meu coixí.

Com no fere de sol una escarlada
i s'esbargiren els grisos nugolalls
no aniré al pinaret a fer buscalls
ni aniré a la caseta a buscar palla.

Quan bufe el vent, la gent fa mala cara.
Plou al carrer i tothom passe de pressa.
Tots al racó del foc, ningú ix de casa.
No es veu a cap balcó la roba estesa.

Mala cara fa el temps i els finestrons
endormiscats miren les gotelleres,
i l'aigua pel carrer va a les aigüeres,
obre regalls, destape golerons.

Jocats davall dels ràfecs los coloms,
a les tàpies se'n van les oronetes.
I mentre no ixque el sol no van al forn
ni tampoc a la font les fadrinetes.

I si no hi ha mossetes pel carrer
ni cride ni abalote la canalla,
m'estaré a dins de casa presoner
mirant eixe sol gris amb mala cara.

1985

CADA NIT TE'N SOMIO

Anit te'n somiava
estés en aquell llit tan ample i fred,
com abans t'abraçava
i tu estaves amb mi com ombra absent.

Anaves i venies,
t'apropaves, fugies
i als braços desmaiada
te'n quedaves dormida i despullada.

Fa tants anys que somio
que estàs al meu costat
que no me'n fio;
no sé si és il·lusió o és veritat.

Serà la caloreta del teu cos
o les ales d'un àngel que aletege?
Serà un galop del cor
o són dos cavalls blancs que al vent trotegen?

Serà un bes o un calfred
que em recorre la pell dels peus al cap?
Dec estar somiant
perquè tu d'eixos besos ja no en tens.

De dia vaig pel món com qualsevol,
de nit eixeco el vol
i faig camins florits al teu costat
i et corono de flors i et porto al mar.

I dormim a l'escuma de les ones
i mil besets me dónes
mentre mos bresse l'aigua
com fills recent naixcuts de blava entranya.

I quan s'eixeque el sol
i la nit tèbia fuig,
tu com la nit t'esmunys
i em dices sol.

Tot lo dia, impacient, la nit delero
i quan se pon lo sol volant t'espero
i somio com cada nit que véns
llugera com la boira quan fa vent.

M'envoltes, me portes, me banyes,
com tantes nits, a l'escuma del mar
i a les blaves entranyes
tu i jo passem la nit com somiant.

1985

PLOU

A fora plou;
ploren les fulles de les vinyes noves
com ploren les finestres,
com ulls de vidre de les nostres cases.
A l'ànima no plou,
però la banyen les gotes d'aigüera
de les íntimes nits,
aquelles nits d'estiu i lluna plena.
Lluent i ras l'esperit,
com sol d'hivern ras i lluent,
ferit per mils d'estrelles
com a puntes d'agulla al foc roent.
Tinc al presentiment
la inquieta espera
d'un millor despertar,
quan lo matiner
esbargire la broma del pinar.

1984

LA VIDA SE ME'N VA

Entre els dits de les mans se m'escola la vida,
i l'abondós ullal s'eixugarà a l'estiu.
La vida se me'n va costes avall furienta,
mentre, tossut de mi, pujo la costa amunt.

L'últim raig de l'ullal, l'últim alè de vida,
l'últim borboll d'amor que a l'estiu brollarà,
no serà per ningú, que es perdrà per la costa
entre motes de jonça i fenasseres seques.

A la terra tornat el que ve de la terra,
el que a la terra dec pago amb bona moneda,
amb moneda corrent, corrent costes avall.

Si se'l beguere algú l'últim raig de l'aigua,
a la jonça del prat ell pagaria el deute,
que jo, amb l'últim alè, m'ho deixo tot pagat.

QUAN NO QUEDARÀ RES

Quan no quedarà res,
quan morts els rius, blanquejaren les gleres.
Eixuts ullals, seques les fenasseres.

Ofegat el caliu
a les dures entranyes de la terra,
quan no plourà ni nevarà a la serra.

Quan ni un arbre hi haurà,
ni cap garba de blat per les garberes,
ni creixerà cap xop per les riberes.

Quan no quedarà res,
només ermes les terres, sec el mar,
quedarà la paraula. Quedarà.

EL CERÇ I JO

A les altes picosses, als meus cingles,
hi ha caigut un llençol de blanca neu.
Només aquí i allà la taca negra
d'un floc de pins a contrallum es veu.

Un cercet fi fa tremolar les fulles
i un solet ros s'eixeca per llevant.
Una quietud solemne per les moles,
i una boira gelada pels barrancs.

Camí del sol se'n va l'airet de vidre,
se'n va a cavall d'un nuvolet furient,
i s'eixeca la boira per l'ombria,
a poc a poc, mandrosa, lentament.

A dalt la neu, a baix la boira humida;
per la boira i la neu, el cerç i jo
som passatgers d'un núvol de quimeres,
camí de l'infinit, camí del sol.

CAMÍ DELS TOSSALS

ANÀVEM LO MEU AMIC I JO,
PUJANT DE LES TERRES PLANES
CAP ALS PORTS,
A VORE SI TROBÀVEM
AQUELLA FONT D'AIGUA DOLÇA
I PODÍEM VORE EL MAR

El meu amic i jo, per les dreceres,
anem passant gravissos i estretons,
vaig jo davant tallant les romigueres
que creixen entremig dels vidalbons.

Ell despedregue còdols i cantals
i els dos fem sense pressa eixe camí
que va de terres planes als tossals.
Jo vaig content amb ell, ell hi va amb mi.

Als ulls del meu amic veig un defici
i a la conversa hi treu paraules dures.
Està cansat de fer tant sacrifici.

Jo li prometo fonts d'aigües més pures
i un aire molt més net i transparent
el dia que als tossals arribarem.

1986

LLAUREM ROSTOLLS DORATS

Tu l'aixada i jo el càvec, i anirem
a la feixa més bona que sembràvem,
farem deu clots i als clots hi colgarem
les despulles dels odis i venjances.

Dels odis i venjances que a la guerra
sembrats, van fer mal fruit, mala llaor,
i ara, morts a la pau, faran pudor
si no els colguem ben fondos davall terra.

Als bancals de la pau sembrem-hi blat,
net de males llaors i de nielles.
Cremem al foc totes les robes velles

i amb la roba més nova, ben mudats,
anirem a llaurar rostolls dorats
amb aladres d'abans i amb noves relles.

SÉ DEL TEU PENSAMENT

Sé del teu pensament, del teu neguit,
en mirar-te els ulls clars.
Per l'espill de la cara et veig el pit
i veig pel teu somriure quan estàs

vagorós d'il·lusions
i tan orfe d'idees i alegries
que no goses mirar-me. Són els dies
que oblides les cançons

que fa poc temps cantaves,
i se't perden els ulls per l'horitzó
entre boires suaus, grises i blaves.

L'amic tens al costat, l'amic sóc jo,
que t'espere al camí pel que ans passaves,
aquell estret camí que puja al sol.

FETS DEL MATEIX FANG

Els teus ulls i els meus ulls han vist el blau
de les serres llunyanes a l'estiu.
Tu i jo als tolls del riu
ens hem banyat la pell, la pell suau.

Com tremolen les fulles
dels arbres del barranc
al teu crit i al meu crit i al glop de sang
del pit ferit per tan fines agulles.

Per bancals nous, llaurats amb bous antics,
tu i jo, com bons amics,
de la mateixa terra farem fang.
Terra de bancals nous pastada amb sang.

CLARORS DE LLEVANT

I torno als ulls de mel
com tornen les abelles a la bresca
i tornen els coloms a la font fresca.

I al cap de la vesprada
escolto entre les fulles una veu
que porta de llevant la garbinada.

I, a punt d'eixir l'estrella, els ulls de mel
m'ompliran de claror, de goig i pau,
i escoltaré una veu dolça i suau.

AL MAR BUSCANT LA LLUM

Ací estic per poc temps
i vaig amb vatre endevinant destins,
vatre i jo fem junts eixos camins
que si a vatre us porten al progrés
a mi m'importe més
que em portin mar endins.
Mar endins camí de l'horitzó,
vatre a buscar peix
on jo busco una font de llum que neix
d'un núgol de cotó,
la blava lluentor
que puge al sol del mar, s'escampe i creix.
Vatre, amics, companys de llarg camí,
quedeu-vos amb el pa i amb la farina
i jo em quedo amb l'espiga
forta, plena, granada de blat fi.
Quan arribeu al prat
de verda brolla ple i de blanques flors,
que de blanc, roig i de tots els colors
el prat n'està brodat,
us hi podeu gitar
i jugar entre les flors sense temor.
El meu amor i jo anirem al mar

– aigua meua estimada!
de blava pell i tan verda l'entranya,
de carícia tan dolça, bes i esglai,
cabellera d'escuma. Dits i mans
per la meua pell onada per onada.
I vatre tornareu com cada dia
recaptant bona vida i ben estar.
Jo no podré tornar,
us dixeré la vida
i ens quedarem damunt la mar tranquil·la
el meu amor i jo la llum buscant.

1985